

Asia: VN/1281/2020

Lausuntopyyntö hallituksen selonteosta kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista (luonnos)

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Satakunnan ELY-keskuksen kommentit löytyvät alla olevista kohdista 7 - 12.

Kommentit lukuihin 1-6: Tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat.

-

Kommentit lukuun 7: Maahanmuuttajien työllisyyden ja osallisuuden edistäminen

Kotoutumisen edistämisen valtavirtaistaminen on tärkeää, samoin kotoutumisen ja maahanmuuton osaamisen sisällyttäminen työntekijöiden ja eri alojen ammattilaisten koulutusten sisältöihin. Koko maan ja eri alueiden huomioiminen kotoutumisen resursseja jaettaessa on tärkeää, jotta maahanmuutto ei keskittyisi vain Uudellemaalle ja kasvukeskuksiin.

Palkkatukea tulisi voida käyttää nykyistä enemmän maahanmuuttajien työllisyyden edistämässä. Palkkatuen tukitason määräytyminen työttömyyden keston mukaan on selkeästi vaikeuttanut palkkatuen hyödyntämistä maahanmuuttajien työllistymisen edistämässä. Maahanmuuttaja-asiakasta ei tulisi rankaista siitä, että tämä osallistuu työvoimapalveluihin. Sekä työttömyys että työvoimapalveluihin käytetty aika tulisi huomioida palkkatukea myönnettäessä. Palkkatuen uudistaminen asettamalla tukitaso työttömyyden pituudesta riippumatta 50 prosenttiin ja osatyökykyisten kohdalla nostamalla tukitaso 70 prosenttiin on omiaan parantamaan palkkatuen hyödyntämistä maahanmuuttajien työllistymisen tukemisessa. Tärkeää on myös huomioida kolmannen sektorin (muutkin kuin maahanmuuttajajärjestöt) rooli maahanmuuttajien työllistäjänä ja osallisuuden edistäjänä. Työllistävien yritysten osalta toimialakohtaisten palvelupakettien hyödyntäminen on kokeilemisen arvoista.

Työyhteisöjen monimuotoisuusosaamisen vahvistaminen on tärkeää työelämän vastaanottavuuden lisäämisen kannalta. Haasteena tässä on, miten yritykset saadaan kiinnostumaan teeman mukaisista koulutuksista ja muista kehittämistoimenpiteistä.

Ammatillisen koulutuksen valtakunnallisen kielitaitovaatimuksen poistaminen on ollut pääsääntöisesti hyvä asia. Osittain kielitaitovaatimuksen poistaminen on nostanut maahanmuuttajien kielitaitovaatimusta; vaatimukset vaihtelevat aloittain ja eri puolilla Suomea.

Kansainvälisten opiskelijoiden työelämäyhteyksien vahvistamisen kannalta tärkeä kokonaisuus on suomen kielen opintojen tarjoaminen ja sisällyttäminen kv-opintoihin. Käytäntö on osoittanut, että pelkän englannin kielen osaaminen hankaloittaa tai jopa estää kv-opiskelijan työllistymisen suomalaisiin yrityksiin. Erityisesti tämä korostuu asiakastyötä tekevien (mm. sosiaali- ja terveysalan asiantuntijoiden) kohdalla. Mikäli riittävää suomen kielen taitoa ja suomenkielisen ammattisanaston osaamista ei löydy, palaa kv-opiskelija liian usein takaisin lähtömaahansa opinnot suoritettuaan. Kv-opintoihin voisi jopa määritellä S2-opinnot pakollisiksi. Kv-opintoihin voisi kytkeä bonuksen hyvin suomen kieltä oppineille siten, että suomea tietyllä tasolla (vähintään B1.1) osaavat saisivat vähennyksiä lukukausimaksuista (joissakin ammattikorkeakouluissa kyseinen malli on jo käytössä). Tämä edesauttaisi työllistymistä ja kotoutumista Suomeen.

Maahanmuuttajien pääsy sote-palveluihin, kuten mielenterveys- ja vammaispalveluihin, on turvattava. Jotkut palvelut, esim. traumojen osalta, on järkevä toteuttaa valtakunnallisina palveluina, joiden kautta on mahdollista saada erityisosaamista alueille.

Kommentit lukuun 8: Nopeutetaan kotoutumisen käynnistymistä

Selonteossa on tuotu esille, että kuntaan siirtymisen prosessia sujuvoitaisi, jos kuntapaikoille ohjattaisiin vain kiintiöpakolaiset, ilman huoltajaa tulleet alaikäiset ja muut erityistä tukea tarvitsevat luvansaaneet turvapaikanhakijat. Tässä yhteydessä tulisi määritellä tarkemmin muut erityistä tukea tarvitsevat luvansaaneet turvapaikanhakijat.

Kuntapaikkojen tarjoamista pelkästään edellä mainituille ryhmille on perusteltu sillä, että oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden neuvoteltuja kuntapaikkoja jää vuosittain käyttämättä. On kuitenkin huomioitava, että vuoden 2015 kaltainen tilanne saattaa toistua, jolloin maahan saapuu kerralla suuri määrä turvapaikanhakijoita. Tällaiseen tilanteeseen varautumisen näkökulmasta olisi tärkeää, että neuvoteltuja kuntapaikkoja olisi myös oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden tarpeisiin.

Vastaanottokeskuksissa järjestettävään työ- ja opintotoiminnan laatuun tulisi kiinnittää huomiota. Työ- ja opintotoiminnan tulisi olla mahdollisimman samansisältöistä ja tasalaatuista eri puolilla Suomea.

Kommentit lukuun 9: Parannetaan ohjauksen ja neuvonnan saatavuutta maahanmuuttajille

Maahanmuuttajille suunnattujen matalan kynnyksen ohjaus- ja neuvontapalveluiden toiminnan vakinaistaminen on tärkeää. Monikielistä ohjausta ja neuvontaa tulisi olla saatavilla kaikkien maakuntien alueella.

Kommentit lukuun 10: Luodaan kotoutumisohjelma alkuvaiheen kotoutumisen tukemiseksi

Kotoutumisohjelma-nimeä tulisi ehkä vielä pohtia. Nimi voidaan helposti sekoittaa jo olemassa olevien toimenpiteiden tai ohjelmien, kuten kunnan kotouttamisohjelman kanssa. Epäselvää on, miten monialaisesti toteutettava johdantojakso käytännössä järjestetään. Tuleeko kotoutumislakiin vaatimus eri hallinnonalojen yhteistyöstä TYP-mallin kaltaisella tavalla? Yhteinen tietojärjestelmä monialaisen johdantojakson järjestämiseen ja tiedonvälitykseen eri toimijoiden välillä on kannatettava asia.

Selonteon mukaan kotoutumisohjelma tulisi käynnistää viimeistään kolmen vuoden kuluttua siitä, kun maahanmuuttaja on saanut ensimmäisen oleskeluluvan tai hänen oleskeluoikeutensa on rekisteröity. Kolme vuoden aika tuntuu tässä yhteydessä melko pitkältä. Määräaika kotoutumisohjelman käynnistämiseksi voisi olla lyhyempi.

Valtakunnallisten mallien luominen alkukartoitusten ja kotoutumissuunnitelmien sisällölle ja seurannalle sekä monikieliselle yhteiskuntaorientaatiolle osana johdantojaksoa on kannatettavaa. Monikielisen yhteiskuntaorientaation toteutus pienemmillä paikkakunnilla on usein haasteellista yksittäistä kieltä puhuvien vähäisestä määrästä johtuen. Eri puolilla Suomea asuvien maahanmuuttajien tasapuolisen kohtelun näkökulmasta monikielisiä yhteiskuntaorientaatioita olisi järkevä toteuttaa myös yhden tahon kilpailuttamina valtakunnallisina verkkototeutuksina.

Kotoutumiskoulutuksen laadun kehittämiseksi on järkevää valmistella koulutushankinnoissa noudatettavat valtakunnalliset vähimmäisvaatimukset. Eryteisesti kotoutumiskoulutuksen opettajilta ja ohjaajilta vaadittavan osaamistason, opettajamitoituksen ja opetustilojen osalta olisi tärkeä luoda yhdenmukaiset, kaikissa kotoutumiskoulutuksen hankinnoissa noudatettavat vähimmäisvaatimukset. Myös työelämäyhteyksiin liittyvät, esim. ohjeelliset vertailukriteerit olisivat hyödyllisiä koulutusten tuloksellisuuden kannalta. Kotoutumiskoulutusten hankintaan liittyvät vähimmäisvaatimukset ja vertailukriteerit ovat tähän saakka olleet kunkin hankintayksikön oman harkinnan varassa. Valtakunnallisten vähimmäisvaatimusten määrittely vähentäisi kotoutumiskoulutusten laatueroja eri alueiden ja kouluttajaorganisaatioiden välillä.

Kotoutumiskoulutusten käynnistymistä ovat viime vuosina haitanneet usealla alueella markkinaoikeuteen tehdyt valitukset. Markkinaoikeuden käsittelyajat ovat pitkiä, ja valitusten johdosta ao. alueiden maahanmuuttaja-asiakkaiden odotusajat kotoutumiskoulutukseen ovat pidentyneet. Maahanmuuttaja-asiakkaan kannalta tilanne on erityisen hankala. Tällaisten tilanteiden välttämiseksi tulisi pohtia ratkaisukeinoja.

Kielitaidon tavoitetason asettaminen nykytilaa vastaavalle tasolle B1.1 on asianmukainen. Kotoutumiskoulutuksen lähtötaso- ja päättöarvioinnin yhdenmukaistaminen ja kansallinen mallin kehittäminen sen toteuttamiseksi on kannatettavaa. Vastaavaa mallia voisi soveltaa myös luku- ja kirjoitustaidon koulutuksissa. Kotoutumiskoulutuksen lähtötaso- ja päättöarvioinnin yhdenmukaistaminen tekee oppimistulokset vertailukelpoisiksi ja helpottaa saavutettujen oppimistulosten seuraamista. Yhtenäinen lähtötaso- ja päättöarviointi mahdollistaisi myös oppimistulosten vertailun koulutuksenjärjestäjien välillä. Yhdenmukaisen päättöarvioinnin tulisi poistaa tarve sisällyttää YKI-testejä kotoutumiskoulutuksen hankintoihin.

Vapaan sivistystyön toteuttaman luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen toteutuksessa on laatueroja eri alueiden ja koulutuksenjärjestäjien välillä. Lisäksi monen luku- ja kirjoitustaidon koulutukseen osallistuvan maahanmuuttaja-asiakkaan viikkotuntimäärä on nykyisellään niin vähäinen, ettei se tue riittävästi toimivan luku- ja kirjoitustaidon saavuttamista. Kaikille alueille tulisi taata luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen saatavuus ja riittävät resurssit sen toteuttamiseen.

Kotoutumisohjelman enimmäiskeston lyhentäminen kahteen vuoteen vaatii hyvin organisoitua, resursoitua ja koordinoitua yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Kotoutumisohjelmaa tulee tarvittaessa voida pidentää maahanmuuttajan yksilöllisten tarpeiden pohjalta. Muuten enimmäiskeston lyhentämiseen on tässä vaiheessa vaikea ottaa kantaa. Vasta kokemukset osoittavat, onko enimmäiskeston lyhentäminen kahteen vuoteen toimiva ratkaisu. Kotoutumisohjelman keston lyhentämisen vaikutuksia tulisi ehkä tutkia tai selvittää vielä tarkemmin.

TE-palveluiden ulkopuolella olevien tavoittamiseen voisi kiinnittää vielä enemmän huomioita. Myös esim. vammaisten maahanmuuttajien oppimis- ja osallistumistarpeet tulisi huomioida.

Kaikkien Suomessa asuvien opintojen tukeminen tulisi olla yhdenvertaista. Maahanmuuttajien opintojen suorittamiseen ei tulisi lähtökohtaisesti tuoda muita parempia etuuksia.

On tärkeää, että pakolaisten vastaanoton kuntakorvaukset jatkuvat myös tulevaisuudessa. Jos korvamerkityt korvaukset poistuisivat, vähentyisi pakolaisten vastaanotto kunnissa. Kuntakorvauksilla on tärkeä rooli palveluiden säilymisen kannalta eri puolilla Suomea.

Kommentit lukuun 11: Kotoutumisen edistäminen tukemaan osaajien pysyvyyttä ja osallisuutta

Työn ja opiskelun perusteella muuttavien tarpeet on tärkeä huomioida osana matalan kynnyksen ohjaus- ja neuvontapisteiden kehittämistä. Lisäksi Suomeen opiskelemaan ja töihin tuleville suunnatun viestinnän edelleen kehittäminen on kannatettavaa.

SIMHE-vastuukorkeakoulutoiminta tulisi ulottaa jokaiseen maakuntaan. Malli, jossa yksi korkeakoulu hoitaa useamman maakunnan asiakkaat, ei ole toimiva. Tällöin ne maahanmuuttajat, joiden maakunnassa ei ole SIMHE-korkeakoulua, saavat vähemmän ko. palveluita.

Kommentit lukuun 12: Vahvistetaan kumppanuuksia ja järjestöjen roolia

Järjestöille suunnattua rahoitusta tulisi ulottaa eri puolille Suomea, myös pienemmät järjestöt tulisi huomioida.

Kommentit lukuun 13: Hyvät väestösuhteet ja osallisuus tukemaan kotoutumista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta

-

Kommentit lukuun: Kotoutumisen edistämisen suuntaviivat 2020-luvulle ja tiivistelmä askelista eteenpäin

-

Saari Maija
Satakunnan ELY

Vataja Jouni
Satakunnan ELY